

МЕДНИ МОНЕТИ С ВТОРИЧНО ПРИДАДЕНА СКИФАТНА ФОРМА, ПРОИЗХОЖДАЩИ ОТ АРХЕОЛОГИЧЕСКИТЕ РАЗКОПКИ В СИЛИСТРА

Владимир Пенчев

По време на дългогодишните редовни археологически разкопки, провеждани в Силистра, бяха открити десет плоски медни монети¹, които са били вторично подложени на въздействие, с цел да им се придаде скифатна форма. Описанието им е както следва:

1. Бронзов римски ас от I или II в. Върху лицевата страна едва се забелязват контурите на главата на император, наляво. Върху opakото не личи нищо. Изтрита и много силно корозирала монета. Диаметър 22–23 мм. Тегло 1,98 г. (Обр. 1). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на императора е върху изпъкналата страна².

2. Медна римска монета, антониниан на Проб (276–282 г.) Върху лицевата страна има бюстово изображение на императора, с лъчеста корона, наляво. С дясната си ръка държи скиптер с орел на върха. Върху обратната страна е представен Сол, в квадрига, препускащ наляво. Диаметър 20–26 мм. Тегло 2,79 г. Част от ядрото е отчупена (Обр. 2). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Бюстовото изображение на императора е върху вдлъбнатата страна³.

3. Медна късноримска монета, сечена в монетарницата на Кизик, в чест на град Рим, през периода 330–335 г. Върху лицевата страна е представено бюстово изображение на Рома, с шлем с грива, наляво. Върху обратната страна е изобразена вълчица, права, наляво, с извърната назад глава. Над нея има две многолъчни звезди. Диаметър 17–19 мм. Тегло 2,19 г. Напукана от ударите с чук при вторичното ѝ очукване (Обр. 3). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Рома е върху изпъкналата страна⁴.

4. Медна късноримска монета на Константин I или на някой от синовете му (330–335 г.) Върху лицевата страна не личи нищо. Върху обратната страна едва личат фигурите на двама войници, прави, насреща и между тях две военни знамена. Част от ядрото е отчупена. Много силно корозирала. Диаметър 15–18 мм. Тегло 2,06 г. (Обр. 4). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на войниците е върху вдлъбнатата страна⁵.

5. Медна неопределяема късноримска монета от IV в. Върху лицевата страна едва се забелязват контурите на бюстовото изображение на

Обр. 1.–5.

император, с диадема, надясно. Върху opakото не личи нищо. Изтрита и силно корозирала. Диаметър 18–21 мм. Тегло 1,86 г. (Обр. 5). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило леко скифатна форма. Изображението на императора е върху изпъкналата страна⁶.

6. Анонимен византийски фолис, клас А₂ (976–1030/35 г.)⁷. Върху

лицевата страна слабо личи бюстово изображение на Христос с нимб, насреща. Върху обратната страна е запазена част от четириредов надпис с латински букви, гласящ в превод “Исус Христос цар на царете”. Изтрита и корозирала монета. Диаметър 26–28 мм. Тегло 9,94 г. (Обр. 6). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Христос е върху изпъкналата страна⁸.

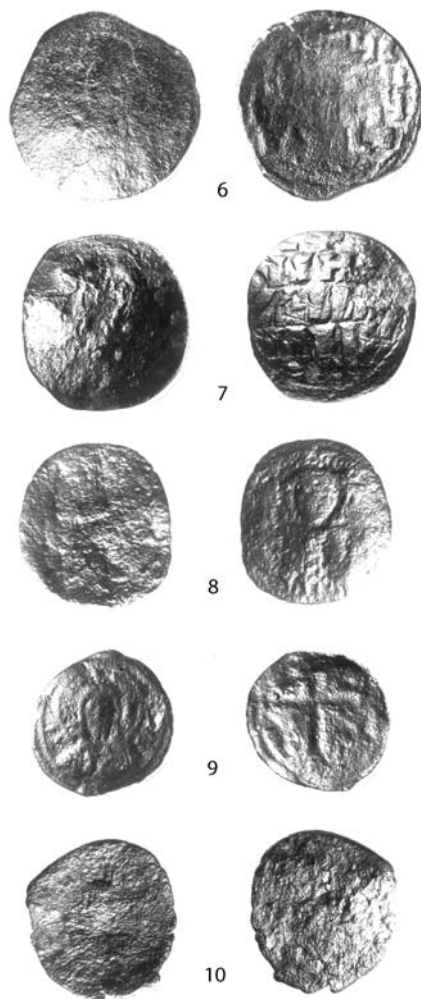
7. Анонимен византийски фолис, клас D (1050–1060 г.)⁹, препечатан върху анонимен византийски фолис от клас B¹⁰. Върху лицевата страна едва личи изображение на Христос с нимб, седнал на трон с правоъгълно облегалo, насреща. От първоначалното изображение не е запазено нищо. Върху обратната страна е запазена част от триредов надпис с латински букви, гласящ в превод “Ис. Хс. цар на царете”. От първоначалния тип е запазена малка част от изображението на кръст. Полуизтрита и корозирала монета. Диаметър 25–27 мм. Тегло 4,42 г. (Обр. 7). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Христос е върху вдлъбнатата страна¹¹.

8. Имитация на фолис на Михаил VII Дука, изработена чрез отливане (втората половина на седемдесетте – осемдесетте години на XI в.)¹². Върху лицевата страна има едва личащи следи от бюстово изображение на Христос, насреща. Върху обратната страна слабо личи бюстово изображение на императора със стема, насреща. С дясната си ръка

държи лабарум, а с лявата – кълбо с кръст. Изтрита и корозирала. Диаметър 22–25 мм. Тегло 2,78 г. (Обр. 8). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Христос е върху вдлъбнатата страна¹³.

9. Имитация на анонимен фолис от клас I, изработена чрез отливане (втората половина на седемдесетте – осемдесетте години на XI в.)¹⁴. Върху лицевата страна има бюстово изображение на Христос с нимб, насреща. Пред гърдите си държи евангелие. Върху обратната страна има изображение на равнораменен кръст, фланкиран в долния си край с растителни орнаменти. Полуизтрита и корозирала. Диаметър 20–22 мм. Тегло 2,08 г. (Обр. 9). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Христос е върху изпъкналата страна¹⁵.

10. Анонимен византийски фолис, клас J (1080–1085 г.)¹⁶, препечатан върху фолис на Никифор III Вотаниат¹⁷. Върху лицевата страна слабо личи бюстово изображение на Христос с кръст зад главата, насреща. От първоначалния тип не личи нищо. Върху обратната страна едва личи изображението на голям кръст върху полумесец, насреща. От първоначалния тип е запазена част от надписа върху opakото му. Изтрита и много силно корозирала монета. Диаметър 21–24 мм. Тегло 4,25 г. (Обр. 10). Ядрото на монетата е било вторично очукано, докато е получило скифатна форма. Изображението на Христос е върху вдлъбнатата страна¹⁸.

Обр. 6.–10.

Преработването на десетте публикувани потастоящем монети в скифати, може да е станало само през XIII или XIV в. И през двете тези столетия, медният скифатен номинал, който е бил основен в циркуляционната среда в българските земи, е претърпявал нееднократно силно обезценяване. В резултат на това, е бил изпитван недостиг от медни

скифатни монети и в паричното обръщение са били включвани както нарязани и начупени екземпляри, така и неотпечатани медни пластинки, на които понякога, чрез изчукване, е била придавана приблизително скифатна форма. Както се вижда от нашите десет монети, на такава операция в средновековния Дръстър са били подлагани и някои екземпляри

от по-стари антични и средновековни медни монетосечения, чиито ядра са били с плоска форма. Подобни по-стари монети несъмнено са били откривани през XIII – XIV в. при различни изкопни работи в града. Предприемчиви люде са очуквали някои от тях, докато получат скифатна форма и са ги употребявали като редовни парични знаци.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Изказвам своята благодарност на научния ръководител на разкопките в Силистра, доц. Ст. Ангелова, за предоставената ми възможност да проуча и публикувам тези монети.
- ² Намерена през 1992 г. Заведена в инвентарната книга за монетите от археологическите разкопки в Силистра под № 1172.
- ³ Намерена през 2005 г. Инв. № 3495.
- ⁴ Намерена през 2005 г. Инв. № 3500.
- ⁵ Намерена през 1985 г. Инв. № 423.
- ⁶ Намерена през 2003 г. Инв. № 3399.
- ⁷ **Ph. Grierson.** Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, vol. III, part 2. Washington, 1973, p. 665–668 (var. 39–40b); pl. LIII, N 40.18 – 41.5.
- ⁸ Намерена през 1996 г. Инв. № 2195.
- ⁹ **Ph. Grierson.** Op. cit., p. 685–687; pl. LX, N 20–34.
- ¹⁰ Ibidem, p. 676–679.
- ¹¹ Намерена през 1995 г. Инв. № 1894.
- ¹² **Й. Юркова, В. Пенчев.** Български средновековни печати и монети. С., 1990, с. 189, табл. XVI, 154.
- ¹³ Намерена през 1997 г. Инв. № 2324.
- ¹⁴ **Й. Юркова, В. Пенчев.** Цит. съч., с. 189, табл. XVI, 152.
- ¹⁵ Намерена през 1993 г. Инв. № 1464.
- ¹⁶ **Ph. Grierson.** Op. cit., p. 700–701.
- ¹⁷ Ibidem, p. 831–832.
- ¹⁸ Намерена през 2003 г. Инв. № 3358.

ADDITIONALLY SCYPHATE-SHAPED COPPER COINS, UNCOVERED
DURING THE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN SILISTRA

Vladimir Penchev

Summary

The author introduces 10 flat copper coins, found during the regular archaeological excavations that have been carried out for many years in Silistra. These originally flat coins were scyphate-shaped after an intended secondary treatment. That re-shaping of the flat coins as scyphates might have happened only in the 13th or the 14th century. It is an established fact that in that period the copper scyphate was the basic circulating currency in the Bulgarian lands. However, it experienced multiple reductions in denomination. That resulted in a serious shortage of copper scyphate coins and a consequent including of both clipped and broken specimens as well as unimpressed copper plates, which were sometimes scyphate-shaped by way of hammering out. Judging by the now published 10 coins, some specimens of older antique and medieval copper coins of flat flans had also experienced such an “operation” in the medieval Drastar.